

اولویت‌بندی و مقایسه مؤلفه‌های گردشگری ورزشی پایدار استان گیلان بین گردشگران ورزشی و جامعه میزبان*

دکتر جواد ادبی فیروزجاه^۱، دکتر طاهره ندایی^{۲*}، دکتر حسین علی محمدی^۳، مهدی فتاح زاده فشخامی^۴

۱. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران
۲. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران
۳. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران
۴. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، اولویت‌بندی و مقایسه مؤلفه‌های گردشگری ورزشی پایدار استان گیلان بین گردشگران ورزشی و جامعه میزبان بود. جامعه آماری آن را کلیه ساکنان محلی (جامعه میزبان) و گردشگران ورزشی که در سال ۱۳۹۷ به استان گیلان سفر کرده بودند، تشکیل دادند که در نهایت ۳۹۲ پرسشنامه تکمیل شد. ابزار اندازه‌گیری پژوهش، پرسشنامه محقق‌ساخته بود و داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف، آزمون t مستقل و آزمون فریدمن با استفاده از نرم‌افزار SPSS-24 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که بین نظرات گردشگران ورزشی و جامعه میزبان در رابطه با ابعاد و اولویت‌بندی گردشگری ورزشی پایدار تفاوت وجود دارد ($p < 0.05$) که براساس میانگین مؤلفه اشتغال در بعد اقتصادی، مؤلفه رضایت‌مندی در بعد اجتماعی-فرهنگی و مؤلفه آگاهی در بعد زیست محیطی برای جامعه میزبان و نیز مؤلفه دسترسی و آمدو شد در بعد اقتصادی، مؤلفه رضایت‌مندی در بعد اجتماعی-فرهنگی و مؤلفه آگاهی در بعد زیست محیطی برای گردشگران ورزشی در اولویت است. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد میانگین نمرات دیدگاه جامعه میزبان درباره مؤلفه‌های سه گانه توسعه پایدار توسعه گردشگری ورزشی در استان گیلان پایین‌تر از گردشگران ورزشی بود که این نتایج در مؤلفه شاخص زیست محیطی از میانگین هم پایین‌تر بود. این امر می‌تواند در دراز مدت منجر به نارضایتی در جامعه میزبان شود. بر اساس نتایج این مطالعه به نظر می‌رسد: تشکیل کارگروهها و سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)، ایجاد تشکل‌ها و واحدهای اقتصادی محلی جهت درگیر کردن بیشتر جامعه محلی در زمینه فعالیت‌های مربوط به گردشگری ورزشی، تنوع بخشی و چند بعدی کردن برنامه‌ها و فعالیت‌ها جهت جذب بیشتر گردشگران ورزشی، بتواند نقش موثری در اثربخشی گردشگری ورزشی جامعه میزبان داشته باشد.

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۰۲

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۱۵

کلید واژه‌ها:

توسعه پایدار، گردشگری ورزشی، گردشگری ورزشی پایدار، جامعه میزبان

مقدمه

امروزه، گردشگری^۱ به عنوان عاملی جهت بهبود کیفیت زندگی جوامع به سرعت در حال رشد و تحول است و ابزاری برای افزایش درآمد ملی کشورهای جهان محسوب می‌شود و نقش مهمی در ترغیب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، ایجاد

* نویسنده مسئول: دکتر طاهره ندایی: tahereh.nedaei@gmail.com

مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه قم با عنوان اولویت‌بندی و مقایسه مؤلفه‌های گردشگری ورزشی پایدار استان گیلان بین گردشگران ورزشی و جامعه میزبان (براساس مدل هال) می‌باشد.

درآمد برای دولت و اشتغالزایی مستقیم و غیرمستقیم در سراسر دنیا داشته است (ابونوری و اکبری، ۱۳۹۳) که به دلیل تاثیر بسیار زیاد آن بر توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها از آن به عنوان صادرات نامرئی^۱ یاد می‌شود (رضایی، ۱۳۹۷). گردشگری و نقش آن در توسعه پایدار بصورت متداول موضوعی است که بیشترین اهمیت را دارد (سزاوار، ۱۳۹۶).

با مطرح شدن نظریه توسعه پایدار از دهه ۱۹۷۰ به بعد، توسعه گردشگری نیز به عنوان یکی از راهبردهای ممکن و قابل دوام برای توسعه در بسیاری از مناطق و شاید به عنوان یکی از جایگزین‌های مناسب برای پیاده سازی الزامات توسعه پایدار^۲ و پایداری محیط زیست اجتماعی و اقتصاد نواحی و همچنین ایجاد اشتغال، سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی، بهبود زیرساخت‌ها و منافع اقتصادی در نواحی مختلف مطرح شد. توسعه پایدار گردشگری^۳ فرآیندی است که نیازهای گردشگران فعلی و مناطق میزبان را برآورده می‌سازد، در حالیکه فرصت‌های آینده را مورد حمایت قرار می‌دهد و تقویت می‌کند (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰). توسعه پایدار گردشگری باید تعادل اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی یک منطقه را برای مدت نامحدود حفظ کند (تیاگو و همکاران، ۲۰۲۰).

گردشگری پایدار می‌تواند آثار اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، فرهنگی و حتی امنیتی مثبت و پایداری از خود در جوامع برجای بگذارد. یکی از انواع مهم و رو به رشد گردشگری عبارت از گردشگری ورزشی است. آمارها بیانگر این است که بسیاری از کشورهایی که شرایط مناسبی در خصوص گردشگری ورزشی دارند، بخش عظیمی از اقتصاد خود را از طریق اقتصاد گردشگری ورزشی اداره می‌کنند (میرآبادی و همکاران، ۱۳۹۷).

در حقیقت واژه گردشگری ورزشی ابداع شد تا درک بهتری از ورزش به عنوان یک انگیزه گردشگری فراهم آید، به طوری که توسعه فعالیت‌های ورزشی و اشتراک مساعی بین ورزش و گردشگری سبب به حداکثر رسیدن فواید گردشگری ورزشی شده است. تغییر گرایش به سوی گذراندن تعطیلات به شیوه‌ای فعال‌تر سبب شده است که در سفرهای تعطیلات یک چهارم مردم ورزش را به عنوان هدف اصلی مسافرت مدنظر قرار دهند و این مسئله ضرورت توجه به این حوزه را آشکارتر می‌کند. گردشگری ورزشی، به عنوان سومین صنعت رایج در جهان، با دو هدف درآمدزایی و اشتغالزایی یکی از منابع مهم هر جامعه در راستای نیل به اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قلمداد می‌شود. این نوع گردشگری، در چند دهه اخیر رشد فراوانی داشته است. بسیاری از کشورها در این زمینه اقدام به پژوهش، برنامه‌ریزی، سرمایه‌گذاری و به ویژه بازاریابی می‌کنند و از این محل توانسته‌اند گردشگری را در کشور خود توسعه داده و از فواید زیاد آن در زمینه‌های اقتصادی بهره برداری کنند. لذا با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر به دنبال بررسی اولویت‌بندی و مقایسه مؤلفه‌های گردشگری ورزشی پایدار از دیدگاه گردشگران ورزشی و جامعه میزبان استان گیلان است.

¹- Invisible export

²- Sustainable Development

³- Sustainable development of tourism

⁴- Tiago

مبانی نظری پژوهش

گردشگری پایدار

از اواخر دهه ۱۹۸۰ توسعه گردشگری از توسعه اقتصاد محوری به سمت هرچه پایدارتر حرکت کرد (تیاگو و همکاران، ۲۰۲۰). سازمان جهانی گردشگری^۱ برای اولین بار در سال ۱۹۸۸ اصطلاح "گردشگری پایدار" را طبق معیارهای گزارش برانتلند^۲ اینگونه تعریف نمود: "گردشگری پایدار نیازهای گردشگران حاضر و جوامع میزبان را با محافظت و ارتقای فرصت‌های آیندگان برآورده می‌کند". کمیته توسعه پایدار گردشگری در نشست در تایلند در سال ۲۰۰۴ در تعریف گردشگری پایدار تجدیدنظر نمود، هدف این بازبینی انعکاس بهترین پایداری در گردشگری با توجه به نتایج کنفرانس توسعه پایدار ژوهانسبورگ^۳ است. تعریف مفهومی جدید برای ایجاد تعادل بین جنبه‌های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی گردشگری نیاز به اجرایی شدن اصول پایداری در همه بخش‌های گردشگری و مورد هدف قرار دادن اهداف جهانی گردشگری (مانند زدودن فقر) تاکید دارد (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۵).

گردشگری پایدار حاصل تلاش در دستیابی به توسعه پایدار در تمامی زمینه‌هاست. اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو^۴ دولت‌ها را به سمت توسعه‌ای سوق داد که حداقل زیان و لطمه را به محیط زیست وارد سازد. گردشگری پایدار نیز جزء توافقات حاصل در دستور کار اجلاس ۲۱ یعنی برنامه‌های مربوط به قرن بیست و یکم قرار گرفت، هدف اصلی در بسط معنای گردشگری پایدار ارائه روش‌های منطقی در بهره‌گیری از منابع طبیعی و انسانی و ممانعت از به کارگیری غیرعملی این منابع است (زارعی و همکاران، ۱۳۸۹).

در عصر کنونی گردشگری و اقتصاد گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از سریع‌ترین صنایع رو به رشد جهان و ابزاری برای ایجاد درآمد ملی است، که از اصلی‌ترین ارکان اقتصادی جهان به شمار می‌رود. در جهان امروز گردشگری به عنوان راهی جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع مورد توجه اکثر کشورها و به خصوص کشورهای جهان سوم قرار گرفته است. با توجه به شکل‌گیری مفهوم توسعه پایدار صنعت گردشگری نیز همانند سایر صنایع به دنبال راهی جهت همسویی هرچه بیشتر با مفهوم ذکر شده بوده و در همین راستا انواع گردشگری جایگزین، وارد عرصه صنعت گردشگری شده و جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. تلفیق این بخش از محصول با مفهوم پایداری راهی نوین پیش روی این صنعت جهت دستیابی به توسعه پایدار گردشگری قرار داده است (فاضل بخششی، ۱۳۹۰).

در حال حاضر شناخت گسترده‌ای که ورزش و گردشگری در اقتصاد جهانی از لحاظ اقتصادی و کمک‌های اجتماعی و همچنین پتانسیل رشد اقتصادی آن نقش دارد با اهمیت است. به همین دلیل، بسیار مهم است که روابط دو جانبه بین گردشگری ورزشی و پایداری درک شود. در حالی از دیدگاه اخلاقی مهم است تا درک تاثیرات ورزشی و گردشگری بر محیط خارجی را به طور موثر مدیریت کرد، که تاثیر تغییرات در محیط خارجی بر پایداری ورزش و گردشگری برای اطمینان از پایداری طولانی مدت این بخش قابل درک باشد (هیگام و هینک، ۲۰۰۶).

ادبیات توسعه گردشگری پایدار خوب و پویا است. بسیاری از این ادبیات، سیستم گردشگری را در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی، سیاسی و اقتصادی گسترده‌تر می‌کند (روحانن^۵، ۲۰۱۳). این تلاش‌ها بدون انتقاد صورت نگرفته است، با توجه به واقعیتی که تمرکز اصلی پایداری بر ابعاد زیست محیطی است، اما شناخت فزاینده‌ای از این واقعیت است که سیستم‌های گردشگری در ابعاد گسترده‌تر اجتماعی- فرهنگی، سیاسی و اقتصادی قرار دارد (برامول و همکاران^۶، ۲۰۱۷).

¹- World Tourism Organization

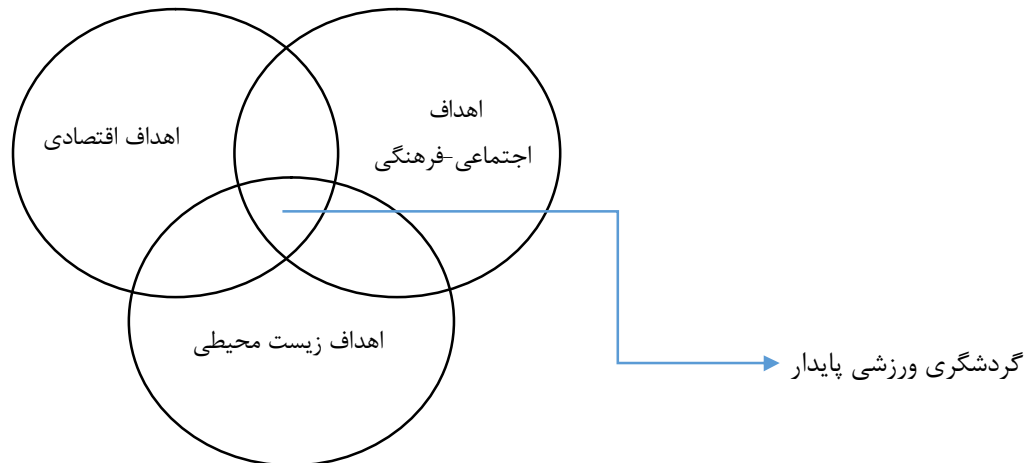
²- Brantland Report

³- Johannesburg

⁴- Rio de Janeiro

⁵- Ruhanen

⁶- Bramwell

شکل ۱. ابعاد پایداری گردشگری ورزشی

پایداری، رویکرد همبستگی نیازهای امروز با آینده را دارد، تمرکز بیشتر بر روی محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی است. اما محیط زیست تنها یک قدم از رویکرد سه جانبه پایداری است، دو جنبه دیگر اقتصاد و رفاه اجتماعی (فرهنگی) است. عبارت "خط سه گانه" اغلب برای توصیف رابطه بین سه پایه پایداری استفاده می‌شود. در حوزه گردشگری، موضوع توسعه پایدار در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری شده است. بدون توجه به ثبات درازمدت یک مقصد گردشگری، تأثیر تعداد زیادی از بازدیدکنندگان می‌تواند به سرعت منجر به جذابیت یک مقصد شود. در قلمرو ورزش توجه کمتری نسبت به پایداری صورت گرفته است و ما استدلال می‌کنیم که زمان شروع تفکر در مورد پایداری طولانی مدت ورزش، به ویژه برای آن دسته از ورزش‌هایی است که در شرایط خاص آب و هوایی صورت می‌گیرد مانند اسکی و گلف، یا کسانی که می‌توانند بر محیط زیست و یا جوامع محلی، هم از لحاظ اجتماعی و هم از لحاظ اقتصادی تأثیرات منفی داشته باشند. بنابراین، گردشگری ورزشی همچنان در محبوبیت رشد می‌کند، ما باید از تأثیر منفی و مثبت این بخش در صنعت ورزش و گردشگری و توسعه پایدار آگاه باشیم (هیگام و هینک، ۲۰۱۸).

مطالعات گردشگری شواهد فراوانی را به وجود آورده است که گردشگری می‌تواند اثرات مثبت و منفی بر یک جامعه میزبان داشته باشد. برخی از این تأثیرات مثبت به سود اقتصادی یا غرور و هیجان اجتماعی در میان ساکنان مربوط می‌شود. گردشگری نیز نشان داده است که جوامع را به ایده‌های جدید باز می‌گرداند و حتی در برخی از فرهنگ‌های سفت و محکم‌تر آزادسازی ارزش‌ها را ایجاد می‌کند. گردشگری ممکن است تأمین مالی و انگیزه برای حفظ ساختمان‌های تاریخی، شیوه‌های سنتی (مثلاً صنایع دستی) و طبیعی را فراهم کند (هینک، هیگام و موپل، ۲۰۱۶).

اقتصاد و گردشگری ورزشی پایدار

بعضی از تحقیقات گردشگری به اهمیت عملکرد اقتصادی یعنی سودآوری اشاره دارند. با این حال، در مقایسه با ادبیات مدیریت، احتمال کمتری وجود دارد که پژوهش در زمینه گردشگری به سهم اقتصادی شرکت‌ها در جامعه و کل اقتصاد و هزینه‌های تولید شده در اقتصاد توجه نداشته باشد. به خصوص برای شرکت‌های گردشگری ورزشی که برای اجرای شیوه‌های مدیریت پایدار به منظور ترویج اهداف توسعه پایدار مهم است. توجه به تورهای ورزشی اختصاص یافته فعالیت‌های ورزشی به علت تأثیر بالقوه اقتصادی آن است. ارزیابی تأثیر اقتصادی و پایداری گردشگری ورزشی اغلب بر هزینه مستقیم شرکت‌کنندگان و تماشاگران فعالیت‌های گردشگری ورزشی تمرکز دارد. این تأثیرات اولاً مستقیماً مربوط به خود فعالیت ورزشی (به عنوان

مثال بلیط) یا کالاهای مکمل و خدمات (مانند مسکن، غذا و نوشیدنی‌ها و سوغاتی) و ثانیاً ایجاد شغل است (کارنیه رو و همکاران^۱، ۲۰۱۶). بسیاری از پیشنهادها برای بهبود پایداری اقتصادی در گردشگری نیز عمدتاً به مسایلی مانند ایجاد فرصت‌های شغلی و ایجاد اقدامات برای افزایش تعداد بازدیدکنندگان یا کاهش هزینه‌های متوسط آنها می‌باشد (فونت و همکاران^۲، ۲۰۱۴).

همچنین فصلی بودن کسب و کارهای گردشگری هدف بسیار مهمی در جلوگیری از محدودیت درآمد، با تنوع بخشیدن به عرضه محصول است. شناخت پتانسیل‌های بزرگ گردشگری، به خصوص گردشگری ورزشی، برای تحریک اقتصاد محلی، باعث شده است که محققان به تشویق صنعت گردشگری برای خرید محصولات از تامین‌کنندگان محلی و ایجاد ارتباط میان بخش‌های محلی، قیمت مناسب و مقررات مالیاتی مطلوب اهمیت دهند تا از نارضایتی بالقوه ناشی از توسعه گردشگری از سوی ساکنان محلی، به دلیل افزایش قیمت‌ها و مالیات‌های مقرر شده توسط گردشگری، جلوگیری شود (بریدن هان^۳، ۲۰۱۱).

محیط زیست و گردشگری ورزشی پایدار

ابعاد پایداری محیطی یکی از موضوعات مورد بحث در مورد تأثیرات گردشگری ورزشی پایدار است. فعالیت‌های گردشگری ورزشی ممکن است منجر به از دست دادن منابع ارزشمند گردشگری مانند منابع گیاهی و جانوری شود. آنها همچنین می‌توانند فرسایش خاک را به دلایل نفوذ بازدیدکنندگان به زیستگاه گونه‌های خاص، افزایش حضور انسان در مکان‌های شکننده، آسیب ناشی از خرابکاری و تمرین فعالیت‌های ورزشی، تحریک کنند (فریدلین، ۲۰۰۵). اسگروی^۴ (۲۰۲۰) اعتقاد دارد گردشگری پایدار می‌تواند یک ابزار مدیریتی مؤثر برای منابع طبیعی باشد. در حقیقت، این مزایای حاصل از گردشگری پایدار نه تنها برای نسل فعلی بلکه برای نسل‌های آینده نیز حفظ خواهد شد و در عین حال سطح بالایی از کیفیت چشم‌انداز را که اصلی‌ترین مولفه گردشگری محسوب می‌شود تضمین می‌کند.

اهمیت حفظ منابع طبیعی در تحقیقات گردشگری بسیار مشهود است، شاید به دلیل وابستگی شدید فعالیت‌های گردشگری ورزشی در مقایسه با سایر فعالیت‌های گردشگری، با توجه به وابستگی آن‌ها به محیط‌های طبیعی و این که اکثر آنها در خارج از منزل قرار دارند، بیشترین تأثیرات منفی را ایجاد می‌کنند (بونیللا پریگو و همکاران^۵، ۲۰۱۴). بنابراین اقداماتی که برای جلوگیری از این تأثیرات طراحی شده است، برای اطمینان از پایداری محیطی مطلوب است. آگاهی بیشتر در مورد تأثیرات بالقوه منفی که فشار اضافی را از روی منابع و ارتباطات چشمگیر چشم‌انداز در زمینه فعالیت‌های ورزشی گردشگری کم می‌کند، برخی از محققان را به حمایت از ایده محدودیت‌ها برای رشد و تعداد شرکت‌کنندگان ترغیب کرده است. از آلودگی و استفاده زیاد از منابع مانند هوا، آب و انرژی به دلیل فعالیت‌های ورزشی و سایر فعالیت‌های گردشگری نیز باید اجتناب شود، یعنی تصویب استراتژی‌هایی که شامل اجرای اقدامات و برنامه‌هایی برای حفظ و نظارت بر کیفیت و استفاده از منابع مخصوصاً در مکان‌های شکننده و مقصد با تعداد زیادی از گونه‌های در معرض خطر است، بسیار مهم است (کارنیه‌رو و همکاران، ۲۰۱۶).

با توجه به ویژگی‌های فعالیت‌های ورزشی، برخی از محققین خاطر نشان می‌سازند که باید مراقبت‌های ویژه‌ای صورت گیرد تا از آلودگی آب و همچنین تولید سر و صدا جلوگیری شود. این اقدامات همچنین ممکن است با اتخاذ شیوه‌های بازیافت، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و فرم‌های متحرک و محیط زیست سازگار باشد و با فعالیت‌هایی مانند حمل و نقل عمومی، راه رفتن یا دوچرخه سواری، تکمیل شود. در خط استدلال‌های قبلی، استفاده از زیرساخت‌های موجود در ورزش به

¹- Carneiro

²- Font

³- Briedenhann

⁴- Sgroi

⁵- Bonilla-Priego

جای تاسیسات جدید ساخته شده به طور خاص، به شدت توصیه شده است، زیرا این استراتژی در حال حاضر در چندین زمینه گردشگری ورزشی به تصویب رسیده است. همچنین به آموزش زیست محیطی به کارکنان، در حوزه گردشگری، به عنوان یک استراتژی بسیار مهم برای دستیابی به پایداری زیست محیطی تاکید شده است (آلونسو آلمیدا^۱، ۲۰۱۵).

اجتماع، فرهنگ و گردشگری ورزشی پایدار

با توجه به تأثیرات اجتماعی - فرهنگی، توسعه گردشگری ورزشی دوگانه است و ساکنان محلی به احتمال زیاد تأثیرات منفی به ویژه فشار بیش از حد بر امکانات موجود، رفتار نامناسب بازدیدکنندگان و عدم امنیت را درک می‌کنند، که این ممکن است در میان سایر اقدامات، با محدود کردن حجم بازدیدکننده، با توجه به ظرفیت حمل و نقل مقصد به منظور اجتناب از نارضایتی از ساکنان مفید باشد. نمونه‌هایی از این اقدامات عبارتند از محدود کردن دسترسی به مقصد، با پرداخت هزینه ورودی، ایجاد مجوز بازدیدکننده درخواست راهنمایی همراه برای بازدید که از دیگر شیوه‌های مدیریت پایدار مربوط به پراکندگی فضایی زمان بازدیدکنندگان و آگاهی اجتماعی است. اقدامات لازم برای اطمینان از ایمنی ساکنین و بازدیدکنندگان و جلوگیری از، از دست رفتن دسترسی به مکان‌هایی که قبلاً بازدید کرده‌اند نیز هم، به نظر می‌رسد مفید باشد (کارنیه رو و همکاران، ۲۰۱۶).

از سوی دیگر، گردشگری ورزشی می‌تواند اهداف گردشگری ساکنین آن منطقه را به اهداف مهم تبدیل کند. اقداماتی که برای به حداکثر رساندن این تأثیرات ضروری است و از نظر فرهنگی توسعه پایدار گردشگری ورزشی جامعه را ارتقاء می‌دهد عبارتند از: (۱) ترویج مشارکت جامعه محلی در برنامه‌ریزی و ارائه خدمات گردشگری ورزشی (۲) افزایش غرور ساکنان محلی (۳) مبارزه با محرومیت و انزوای اجتماعی از طریق گردشگری ورزشی (۴) اطمینان از توزیع عادلانه مزایای گردشگری (۵) تضمین درصد بالایی از اشتغال محلی (۶) تضمین رضایت شغلی با به حداقل رساندن مشاغل نیمه وقت و فصلی و ارائه دستمزد مناسب (۸) ایجاد یا نگهداری امکانات تنها در صورتی که ممکن است توسط ساکنین مورد استفاده قرار گیرد، حتی پس از رویدادهای ورزشی (جوی و سیراکایا^۲، ۲۰۰۶؛ میهالیک و همکاران^۳، ۲۰۱۲؛ ویکام و لهمان^۴، ۲۰۱۵).

از دیدگاه فرهنگی، توسعه گردشگری ورزشی نقش مهمی در ایجاد یک تصویر جذاب برای مقصد و ایجاد فرصت‌های سرگرمی و انسجام اجتماعی دارد. برخی از محققان توانایی گردشگری را در ارتقاء فرهنگ و حفظ میراث فرهنگی، از جمله حفظ سنت‌های محلی با اهمیت می‌دانند. با این حال، در این زمینه، باید توجه ویژه‌ای به اطلاعات ارائه شده به بازدیدکنندگان از فرهنگ محلی و نحوه تماس با بازدیدکنندگان صورت گیرد. اگر چنین شیوه‌های اجتماعی فرهنگی به درستی مدیریت شود، این ممکن است سبب شود که ساکنین با حفظ غرور بخواهند در مقصد و جامعه میزبان زندگی کنند (اندرسون و همکاران^۵، ۲۰۱۵).

گردشگری ورزشی نیز یکی از ابزارهای مهم برای توسعه پایدار مناطق و جوامع محلی می‌باشد و گردشگری ورزشی پایدار تأثیرات زیادی بر روی عوامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست محیطی و سیاسی مناطق و نواحی محلی و ملی می‌گذارد. لذا مطالعه هرچه بیشتر گردشگری ورزشی پایدار در ایران می‌تواند موجب پیشرفت صنعت گردشگری در سطح بین‌المللی شود. این پژوهش به دنبال اولویت‌بندی و مقایسه مولفه‌های گردشگری ورزشی پایدار استان گیلان بین گردشگران ورزشی و جامعه میزبان است.

¹- Alonso-Almeida

²- Choi & Sirakaya

³- Mihalič

⁴- Wickham & Lehman

⁵- Anderson

استان گیلان یکی از استان‌های شمالی کشور است که در حدود ۱۴ هزار کیلومتر مربع مساحت دارد. این استان از شمال به دریای خزر و جمهوری آذربایجان از غرب به استان اردبیل از جنوب به استان زنجان، قزوین و از شرق به استان مازندران محدود می‌شود. استان گیلان با توجه به دارا بودن جاذبه‌های طبیعی از جمله وجود دریا، ساحل، جلگه، کوهپایه، کوه، رودخانه‌های آب سرد و جنگل‌های متراکم همچنین جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی به عنوان یکی از محورهای اصلی گردشگری در ایران شناخته شده است که قابلیت بسیاری در زمینه جذب گردشگران داخلی و خارجی دارد. استان گیلان با وجود سواحل ماسه‌ای و تالاب زیبا، جنگل‌های سرسبز و درختان انبوه و اقلیم متنوع و منحصر به فرد از روزگاران پیشین همواره در مقاطع مختلف سال پذیرای انبوه گردشگران بوده است. اما تنها وجود جاذبه‌های طبیعی نیست که این استان سرسبز همچون طلای سبز را معروف و زبان زد همگان نموده است. وجود روستاهای زیبا با معماری ساختمان‌های قدیمی و منحصر به فرد نیز از عوامل جذب گردشگران در منطقه است که البته بعضاً هنوز شناسایی نشده است. تنوع بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخص‌های توسعه انسانی، مشکلات ناشی از صنعتی شدن با آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها به ویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال‌زایی، تعامل فرهنگ‌ها، حفظ محیط زیست و در مجموع توسعه پایدار از دغدغه‌هایی است که همه با آن روبرو هستیم (زیبایی ویشکاهی و دادرسی راسته‌کناری، ۱۳۸۹).

پیشینه تجربی پژوهش

امینی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی دریافتند که توسعه گردشگری تأثیرات مثبت گسترده‌ای بر کالبد و تاحدی وضعیت اقتصادی ساکنین روستا داشته است، اما پیامدهای آن در زمینه‌های محیطی و اجتماعی، منفی و شدیدتر ارزیابی گردیده است. مثبت بودن ارزیابی جامعه محلی نسبت به تأثیرات اقتصادی و کالبدی می‌تواند ناشی از کوتاه مدت بودن بروز و ادراک این تأثیرات باشد، درحالی که تأثیرات منفی در حوزه‌های حساس‌تر محیطی و اجتماعی، در بلند مدت می‌تواند تأثیرات مثبت آن را نیز تحت تأثیر قرار دهد. لذا برنامه‌ریزی برای مواجهه و مقابله منطقی با این تأثیرات، اقدامی لازم و ضروری به نظر می‌رسد، در غیر این صورت، چشم انداز توسعه گردشگری در این روستا چندان روشن و خوش بینانه نخواهد بود.

کرباسی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان ارزیابی وضعیت گردشگری ورزشی در منطقه شمیرانات و رابطه آن با توسعه اقتصادی و فرهنگی بیان کرد که بین توانمندی‌ها و توسعه صنعت گردشگری ورزشی، بین جاذبه‌ها و توسعه صنعت گردشگری ورزشی، بین توسعه صنعت گردشگری ورزشی و اشتغال، بین توسعه صنعت گردشگری ورزشی و درآمد و بین توسعه صنعت گردشگری ورزشی و غنی سازی اوقات فراغت در شهرستان شمیرانات رابطه معناداری وجود دارد.

کارنیه رو و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان پایه و مسیر توسعه و پایداری گردشگری ورزشی مقصد: مورد مطالعه منطقه ساحلی آورای^۱ پرتغال که با هدف بررسی تحولات مدیریت پایدار توسط شرکت‌های کوچک و متوسط ارائه محصولات ورزشی گردشگری، به ویژه در پنج بعد پایداری- اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، محیط زیست، سیاست و فناوری انجام شد، بیان کردند که این شرکت‌ها قبلاً برخی از اقدامات مدیریت پایداری را در ابعاد تحلیل شده اتخاذ کرده‌اند. آنها احتمالاً به استخدام مردم محلی، ایجاد مشارکت و مشارکت با سایر شرکت‌ها می‌پردازند تا تعداد شرکت کنندگان در هر گروه را محدود کنند تا از ظرفیت بازرگانی جلوگیری کنند تا جوامع محلی را برای استفاده از محصولات قابل تجزیه (به عنوان مثال سوخت) تا حدودی درگیر کنند. با این وجود، هنوز برای انجام اقدامات پایدار خود باید انجام شود. از جمله ویژگی‌های مهم دیگر، استفاده از شیوه‌های گسترده‌ای از شیوه‌های زیست محیطی و تکنولوژیکی و افزایش آگاهی نسبت به ارتباط پیوندهای ترویجی است. علاوه بر این، مهم است که از پتانسیل قوی گردشگری ورزشی در ارتباط با انسجام اجتماعی استفاده شود.

^۱ - Averie

هارولد ریچاینز (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان پایداری زیست محیطی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی: چارچوب برای گردشگری پایدار در نقاط تعطیلات بیان کرد که با استفاده از یک چارچوب پایداری جامع، مبتنی بر تمرکز بر یک مقصد رفت و آمد در ارائه یک مدل بالقوه برای برنامه ریزی و پیاده سازی بیشتر منطقه‌ای می‌توان چارچوب متفاوتی از گردشگری پایدار برای یک فرآیند جامع‌تر از جمله پایداری اقلیمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را مورد توجه قرار داد. علاوه بر این، یک ساختار مبتنی بر جامعه استراتژیک که شیوه هدایت اطلاعات را فراهم می‌کند، به هدف ادغام و اجرای چارچوب می‌پردازد. بعنوان مثال مقصد گردشگری منحصر به فرد، نوسا^۱ در استرالیا از پذیرش گردشگری پایدار به عنوان یک جامعه و به عنوان بخشی از تمرکز بیشتر بر چهار عامل کلیدی پایداری استفاده می‌کند. با مشاهده ویژگی‌های پایدار جامعه به عنوان دارایی، که همه آنها برای مدیریت، ارتقاء و یا حفظ و نگهداری مهم هستند، انتظار می‌رود که جامعه همچنان جذب گردشگران را به احساس تعهد به تجربه زندگی خود بیافزایند.

روش شناسی تحقیق

روش پژوهش حاضر، توصیفی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت میدانی بود. جامعه آماری آن را کلیه ساکنان محلی شهرهای فومن، شفت، لاهیجان و تالش واقع در استان گیلان که با توجه به ظرفیت‌های موجود آنها در بخش گردشگری ورزشی انتخاب شده‌اند (جامعه میزبان) و گردشگران ورزشی که در سال ۱۳۹۷ که به مناطق و جاذبه‌های گردشگری ورزشی در این شهرها سفر کرده بودند، تشکیل می‌دادند. در مورد نحوه انتخاب گردشگران ورزشی لازم به ذکر است که از نظر گیبسون^۲ (۱۹۹۸) گردشگری ورزشی سه رفتار کلی را در بر می‌گیرد: تماشا کردن^۳ (گردشگری ورزشی رویداد^۴)، مشارکت^۵ (گردشگری ورزشی فعال^۶)، ۳- بازدید کردن یا گرمی‌داشتن جاذبه‌های مشهور ورزشی^۷ (گردشگری ورزشی خاطرات^۸). در این پژوهش با توجه به هدف تحقیق مقصود از گردشگران ورزشی مشارکت‌کنندگان ورزشی یا همان گردشگران ورزشی فعال بود. کلمه «عاشق ورزش^۹» یا کسی که امروز به عنوان گردشگر ورزشی فعال شناخته می‌شود فردی است که مایل است فعال باقی بماند و به هنگام تعطیلات در ورزش مورد علاقه‌اش شرکت کند. گردشگری ورزشی فعال شامل افرادی است که برای گلف، اسکی، تنیس و همچنین سایر ورزشها همانند ماهیگیری، کوهنوردی، دوچرخه سواری کوهستان و غواصی، پیاده روی در طبیعت، انجام بازی ها و ورزش های ساحلی و ... مسافرت می‌کنند. همچنین در گردشگری ورزشی فعال یا هدف اولیه گردشگران ورزشی سفر به خاطر انجام ورزش است که در زبان انگلیسی به آن **sport tourism** اطلاق می‌شود و یا ورزش هدف ثانویه آنها از مسافرت است که واژه **Tourism Sport** اطلاق می‌شود که در هر دو صورت جزء گردشگران ورزشی فعال قرار می‌گیرند. این گردشگران ورزشی به صورت انفرادی و گروهی و یا از طریق تورهای گردشگری یا جهت انجام ورزش و فعالیت های مرتبط با ورزش به مناطق و جاذبه های مختلف طبیعی-ورزشی مراجعه می‌کنند که در یک بازه زمانی ۳ ماهه از اردیبهشت ماه تا تیرماه با مراجعه به مناطق گردشگری ورزشی اقدام به تکمیل پرسشنامه ها شد.

^۱- Noosa

^۲- Gibson

^۳- Watching

^۴- Event Sport Tourism

^۵- Participating

^۶- Active Sport Tourism

^۷- Visiting or Venerating famous sport – related attractions

^۸- Nostalgia Sport Tourism

^۹- Sport Lover

برای انتخاب جامعه میزبان از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و برای جامعه گردشگران از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده گردید. حجم نمونه برای جامعه نامحدود براساس جدول کرجسی- مورگان، ۳۸۴ نفر بود که به منظور افزایش دقت ۴۰۰ پرسشنامه در دو بخش جامعه میزبان ۲۰۰ نفر و گردشگران ورزشی ۲۰۰ نفر توزیع شد که در نهایت ۳۹۲ پرسشنامه که قابل تجزیه و تحلیل بودند وارد تحلیل شدند. بنابراین تعداد نهایی افراد نمونه در جامعه میزبان و گردشگر هر کدام شامل ۱۹۶ نفر بود که در هر کدام از شهرهای فومن، شفت، لاهیجان و تالش تعداد ۴۹ پرسشنامه برای جامعه میزبان و ۴۹ پرسشنامه برای جامعه گردشگر وارد تحلیل‌های آماری شد.

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که با توجه به نوع تحقیق که مقایسه بین دو جامعه بود، از دو نوع پرسشنامه برای جامعه میزبان (شامل ۴ سوال مشخصات فردی، ۱۱ سوال در مورد بعد اقتصادی گردشگری، ۲۴ سوال در مورد بعد فرهنگی-اجتماعی گردشگری و ۱۴ سوال در مورد بعد زیست محیطی گردشگری) و جامعه گردشگر (۶ سوال از مشخصات فردی، ۱۹ سوال در مورد بعد اقتصادی گردشگری، ۱۳ سوال در مورد بعد فرهنگی-اجتماعی گردشگری و ۱۵ سوال در مورد بعد زیست محیطی گردشگری) استفاده شد. پاسخ سوالات براساس طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم=۱، کاملاً موافقم=۵) تنظیم شد. نظر به این که ابزار پژوهش محقق ساخته است، جهت بررسی روایی صوری آن، برای متخصصان مدیریت و گردشگری ورزشی ارسال شد و پس از اجرای آن در جامعه آماری به صورت پیش‌آزمون مورد استفاده و تایید قرار گرفت. به منظور محاسبه پایایی ابزار پژوهش، ۳۰ پرسشنامه بین آزمودنی‌هایی که در تحقیق اصلی مشارکت نداشتند، توزیع و جمع‌آوری شد که پایایی ابزار از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای جامعه میزبان (مولفه اقتصادی ۰/۸۵، مولفه اجتماعی فرهنگی ۰/۹۰، مولفه زیست محیطی ۰/۷۸) و جامعه گردشگر (مولفه اقتصادی ۰/۸۷، مولفه اجتماعی فرهنگی ۰/۷۸، مولفه زیست محیطی ۰/۶۹) بدست آمد.

برای دستیابی به داده‌های مورد نیاز از روش میدانی استفاده شد. به طوری که پس از کسب مجوزهای لازم در ادامه با مراجعه حضوری به مناطق گردشگری مورد نظر به همه آزمودنی‌ها پرسشنامه داده شد و پس از تکمیل آن‌ها پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل کلموگروف اسمیرنوف، t مستقل و آزمون فریدمن در سطح آلفای ۰/۰۵ بر روی نرم افزار SPSS-24 استفاده شد.

یافته‌ها

توزیع فراوانی آزمودنی‌ها در متغیر جنسیت، سن، تحصیلات، اشتغال، محل سکونت و تعداد دفعات بازدید از منطقه گردشگری در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی آزمودنی‌ها در متغیر جنسیت، سن، تحصیلات، اشتغال، محل سکونت و تعداد دفعات بازدید

متغیر	زیرمجموعه		جامعه میزبان		جامعه گردشگران ورزشی	
	مرد	زن	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
جنسیت	۱۱۱	۸۵	۵۶/۶	۱۰۸	۵۵/۱	
سن	زیر ۲۵ سال	۹۷	۴۹/۵	۶۴	۳۲/۷	
	۲۵ تا ۳۵ سال	۵۳	۲۷	۷۵	۳۸/۳	
	۳۶ تا ۴۵ سال	۲۲	۱۱/۲۵	۴۰	۲۰/۴	
	۴۶ سال به بالا	۲۴	۱۲/۲۵	۱۷	۸/۷	
	زیر دیپلم	۳۹	۱۹/۹	۲۴	۱۲/۲	
	دیپلم	۶۳	۳۲/۱	۵۳	۲۷	

تحصیلات	کاردانی	۲۴	۱۲/۲	۲۴	۱۲/۲
	کارشناسی	۵۷	۲۹/۱	۷۲	۳۶/۷
	ارشد و بالاتر	۱۳	۶/۶	۲۳	۱۱/۷
اشتغال	بیکار	۳۴	۱۷/۳	۳۶	۱۸/۴
	آزاد	۵۳	۲۷	۴۳	۲۱/۹
	کارمند	۳۸	۱۹/۴	۴۵	۲۳
	دانشجو	۴۴	۲۲/۴	۳۹	۱۹/۹
	بازنشسته	۶	۳/۱	۱	۰/۵
	سایر	۲۱	۱۰/۷	۳۲	۱۶/۳
محل سکونت	داخل استان	-	-	۸۲	۴۱/۸
	خارج استان	-	-	۱۱۴	۵۸/۲
تعداد دفعات بازدید	۱ بار	-	-	۳۷	۱۸/۹
	۲ تا ۳ بار	-	-	۶۲	۳۱/۶
	۴ تا ۵ بار	-	-	۴۰	۲۰/۴
	بیش از ۵ بار	-	-	۵۷	۲۹/۱

جدول ۲. نتایج آزمون نرمالیت کلموگروف اسمیرنوف

جامعه	تعداد	آزمون کلموگروف اسمیرنوف
		آماره
جامعه میزبان	۱۹۶	۱/۱۱
جامعه گردشگران	۱۹۶	۰/۹۴

جدول ۲. نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف را نشان می‌دهد که نشان‌دهنده طبیعی بودن توزیع بوده و بر همین اساس آزمون‌های مورد استفاده در این پژوهش از نوع پارامتریک خواهند بود.

جدول ۳. میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t مستقل گروه‌های تحقیق براساس متغیر اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی

شاخص	جامعه	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	تجانس واریانس		درجه آزادی	سطح معناداری
					F	Sig		
اقتصادی	میزبان	۱۹۶	۳/۲۲	۰/۶۵	۰/۸۵	۰/۳۵	۳۹۰	۰/۰۱
	گردشگران	۱۹۶	۳/۳۸	۰/۵۷				
اجتماعی-فرهنگی	میزبان	۱۹۶	۳/۴۰	۰/۵۴	۲/۷۹	۰/۰۹	۳۹۰	۰/۰۰۱
	گردشگران	۱۹۶	۳/۵۸	۰/۴۸				
زیست محیطی	میزبان	۱۹۶	۲/۹۶	۰/۵۱	۵/۳۰	۰/۰۲	۳۹۰	۰/۰۰۰۱
	گردشگران	۱۹۶	۳/۶۱	۰/۴۱				

براساس نتایج جدول ۳. بین میانگین ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی جامعه میزبان و گردشگران ورزشی تفاوت معنادار وجود دارد ($Sig < 0/01$). براساس نتایج بدست آمده، گردشگران ورزشی بیشتر معتقدند که ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی به توسعه پایدار گردشگری ورزشی نزدیک‌تر است.

جدول ۴. نتایج آزمون فریدمن برای بررسی معناداری اولویت مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی گروه‌های تحقیق

ابعاد	جامعه	تعداد	آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
اقتصادی	میزبان	۱۹۶	۳۹/۰۹	۲	۰/۰۰۱
	گردشگران	۱۹۶	۱۸۵/۵	۲	۰/۰۰۱
اجتماعی-فرهنگی	میزبان	۱۹۶	۳۹/۰۹	۲	۰/۰۰۱
	گردشگران	۱۹۶	۱۸۴/۵	۳	۰/۰۰۱
زیست محیطی	میزبان	۱۹۶	۹۷/۵۶	۳	۰/۰۰۱
	گردشگران	۱۹۶	۲۹۳/۵	۳	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج جدول ۴. تفاوت معناداری بین رتبه مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی در دو جامعه میزبان و گردشگران ورزشی وجود دارد ($Sig < 0/001$).

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن در رابطه با اولویت‌بندی مولفه های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی گروه‌های تحقیق

بعد	جامعه	مولفه	رتبه میانگین
اقتصادی	میزبان	اشتغال	۲/۳۴
		درآمد و هزینه زندگی	۱/۸۳
		سرمایه گذاری و تقویت اقتصادی	۱/۸۳
	گردشگران	دسترسی و آمد و شد	۳/۴۵
		خدمات رفاهی	۲/۵۴
		رفاه اقتصادی	۲/۲۱
اجتماعی-فرهنگی	میزبان	سرمایه گذاری	۱/۷۹
		رضایت مندی	۳/۹۲
		مشارکت	۳/۷۹
	گردشگران	آموزش و آگاهی	۳/۷۹
		توسعه امکانات و خدمات	۳/۳۷
		فرهنگ	۳/۱۱
زیست محیطی	میزبان	امنیت و رفاه اجتماعی	۳/۰۲
		رضایت مندی	۳/۱۱
		فرهنگ	۲/۶۴
	گردشگران	مشارکت	۲/۱۳
		امنیت	۲/۱۲
		آگاهی	۲/۹۱
زیست محیطی	میزبان	بهداشت و پاکیزگی محیط	۲/۷۱
		حفظ منابع و محیط	۲/۵۹
		آلودگی	۱/۷۹
	گردشگران	آگاهی	۳/۵۰
		زیبایی	۲/۹۴
		منابع	۱/۹۶
		بهداشت	۱/۶۰

براساس نتایج جدول ۵. میانگین مولفه اشتغال (۲/۳۴) در بعد اقتصادی، مولفه رضایت‌مندی (۳/۹۲) در بعد اجتماعی-فرهنگی و مولفه آگاهی (۲/۹۱) در بعد زیست محیطی برای جامعه میزبان و نیز مولفه دسترسی و آمد و شد (۳/۴۵) در بعد

اقتصادی، مولفه رضایت‌مندی (۳/۱۱) در بعد اجتماعی- فرهنگی و مولفه آگاهی (۳/۵۰) در بعد زیست محیطی برای گردشگران ورزشی در اولویت می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف اولویت‌بندی و مقایسه مؤلفه‌های گردشگری ورزشی پایدار استان گیلان بین گردشگران ورزشی و جامعه میزبان انجام شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که بین دیدگاه گردشگران ورزشی و جامعه میزبان در رابطه با بعد اقتصادی توسعه پایدار گردشگری ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ و براساس میانگین دو جامعه، گردشگران ورزشی بیشتر معتقدند که بعد اقتصادی به توسعه پایدار نزدیک‌تر است و از آنجایی‌که امروزه ورزش و توریسم به فعالیت‌های اقتصادی مهمی در دنیای پیشرفته و در حال توسعه تبدیل و توجه فزاینده‌ای در سال‌های اخیر به آن به عنوان بازار رشد داخلی شده است، برای ساکنین یک منطقه معین مهم است به دلیل اینکه توریسم اشتغال، منابع درآمد بیشتر و بهبود مهارت‌های تخصصی را فراهم می‌کند. وثوقی و همکاران (۱۳۹۰) بیان کردند که در سال‌های اخیر، گردشگری ورزشی به عنوان ابزاری برای رشد پایدار اقتصادی به طور گسترده مورد توجه قرار گرفته است و بدلیل علاقه مندان بسیار و بازتاب فراوان اقتصادی در جهت بالا بردن مشاغل محلی و افزایش رفاه اقتصادی به مثابه راهبرد رشد و توسعه اقتصادی در دستور کار برنامه‌های توسعه منطقه‌ای در نقاط مختلف جهان قرار گرفته است، خصوصاً در مناطقی که امکان توسعه دیگر بخش‌های اقتصادی با محدودیت اساسی رو به رو است حتی با پذیرش واقعیت فصلی و کوتاه مدت بودن دوره آن در بعضی مناطق جهان بیش از نیمی از درآمد سالیانه جوامع محلی از این طریق تامین می‌شود. بر این اساس توسعه بعد اقتصادی گردشگری ورزشی در استان گیلان می‌تواند مزایای فراوانی از لحاظ اقتصادی برای جامعه میزبان داشته باشد، ولی نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که جامعه میزبان و محلی از توسعه اقتصادی گردشگری ورزشی رضایت چندانی ندارند و این نشان می‌دهد که گردشگری ورزشی برای مردم محلی این استان سود چشمگیری نداشته و مردم محلی معتقدند که بعد اقتصادی گردشگری ورزشی هنوز به توسعه پایدار خود نرسیده است و آن‌چنان رشد نکرده است؛ اما در مقابل گردشگران ورزشی از حضور در این منطقه گردشگری از لحاظ اقتصادی رضایت کافی دارند و معتقدند که بعد اقتصادی گردشگری ورزشی به آن سطح از توسعه پایدار مورد رضایت گردشگران رسیده است.

اگرچه تحقیقاتی در خصوص توسعه بعد اقتصادی در حوزه گردشگری انجام شده است اما شاخص‌های مورد بررسی در آن تحقیقات با مطالعه حاضر متفاوت است، به عنوان مثال علیقلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۶) نشان دادند که از دیدگاه ساکنان، گردشگری اثرات اقتصادی مثبتی نظیر افزایش فرصت‌های شغلی و درآمد و اثرات منفی اقتصادی و محیطی نظیر افزایش قیمت کالا و خدمات افزایش کاذب قیمت زمین را موجب شده است. همچنین براساس دیدگاه ساکنان اثرات منفی اقتصادی و محیطی با رشد گردشگری یا میزان کارکرد گردشگری رابطه مستقیمی دارد. یافته مطالعه حاضر نیز تاییدی بر نظرات صاحب نظرانی همچون کرباسی (۱۳۹۲)، صالحی فرد (۱۳۹۰) و هالپنی و همکاران (۲۰۱۶) است.

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که بین دیدگاه گردشگران ورزشی و جامعه میزبان در رابطه با بعد اجتماعی- فرهنگی توسعه پایدار گردشگری ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ و براساس میانگین دو جامعه، گردشگران ورزشی بیشتر معتقدند که بعد اجتماعی- فرهنگی به توسعه پایدار نزدیک‌تر است و این نشان می‌دهد که جامعه محلی میزبان توسعه بعد فرهنگی- اجتماعی گردشگری ورزشی استان گیلان را در حد توسعه پایدار نمی‌داند که با مطالعه صاحب‌نظرانی چون جمعه‌پور و احمدی (۱۳۹۰) و فیروزجایی (۱۳۸۶) همخوان است. در این زمینه کارنیه رو و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که تأثیرات اجتماعی- فرهنگی، توسعه گردشگری ورزشی دوگانه است و ساکنان محلی به احتمال زیاد تأثیرات منفی به ویژه فشار بیش از حد بر امکانات موجود، رفتار نامناسب بازدیدکنندگان و عدم امنیت را درک می‌کنند، که این ممکن است در میان سایر اقدامات، با محدود کردن حجم بازدیدکننده، با توجه به ظرفیت حمل و نقل مقصد به منظور اجتناب از نارضایتی از

ساکنان مفید باشد. نمونه‌هایی از این اقدامات عبارتند از محدود کردن دسترسی به مقصد با پرداخت هزینه ورودی، ایجاد مجوز بازدیدکننده درخواست راهنمایی همراه برای بازدید که از دیگر شیوه‌های مدیریت پایدار مربوط به پراکندگی فضایی زمان بازدیدکنندگان و آگاهی اجتماعی است. همچنین اندرسون و همکاران (۲۰۱۵) بیان کردند که از دیدگاه فرهنگی، توسعه گردشگری ورزشی نقش مهمی در ایجاد یک تصویر جذاب برای مقصد و ایجاد فرصت‌های سرگرمی و انسجام اجتماعی دارد. برخی از محققان توانایی گردشگری را در ارتقاء فرهنگ و حفظ میراث فرهنگی، از جمله حفظ سنت‌های محلی با اهمیت می‌دانند. با این حال، در این زمینه، باید توجه ویژه‌ای به اطلاعات ارائه شده به بازدیدکنندگان از فرهنگ محلی و نحوه تماس با بازدیدکنندگان صورت گیرد. اگر چنین شیوه‌های اجتماعی فرهنگی به درستی مدیریت شود، این ممکن است سبب شود که ساکنین با حفظ غرور بخواهند در مقصد و جامعه میزبان زندگی کنند که براساس نتایج این پژوهش گردشگران ورزشی از توسعه‌ای که بعد فرهنگی - اجتماعی گردشگری ورزشی در استان گیلان داشته است بیشتر از ساکنین محلی رضایت دارند و معتقدند که بعد اجتماعی - فرهنگی گردشگری ورزشی به پایداری نزدیکتر است. اما لازم به ذکر است که تفاوت‌هایی در نتایج پژوهش حاضر با نتایج دیگر تحقیقات به چشم می‌خورد که شاید تفاوت در مولفه‌های مورد بررسی، روش‌های آماری و مناطق گردشگری باشد.

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که بین دیدگاه گردشگران ورزشی و جامعه میزبان در رابطه با بعد زیست محیطی توسعه پایدار گردشگری ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ و براساس میانگین دو جامعه، گردشگران ورزشی بیشتر معتقدند که بعد زیست محیطی به توسعه پایدار نزدیکتر است و باید توجه داشت که محیط زیست و بویژه مناظر و منابع منطقه‌ای، عوامل مهمی در توسعه گردشگری ورزشی هستند و در این زمینه نیز عزمی و همکاران (۱۳۹۰) نشان دادند که اثر تخریبی گردشگران برای محیط زیست روستای مورد مطالعه کمتر از خود مردم محلی بوده است و بیان می‌داشتند که برای حل مشکل زیست محیطی ابتدا باید اهالی محلی مورد توجه قرار بگیرند. از طرفی معتقد بودند که حضور گردشگران تاثیر قابل توجهی بر مسئولان برای توجه بیشتر به مقوله محیط زیست داشته است که این مساله را می‌توان از رابطه معنی‌داری که بین نگرش پاسخگویان درباره اثر گردشگری بر محیط زیست و دیدگاه آنان درباره تاثیر گردشگری بر توجه مسئولان بر محیط زیست وجود داشته است، فهمید. بنابراین از نتایج مطالعه حاضر مشخص شد جامعه محلی از میزان توسعه‌ای که بعد زیست محیطی گردشگری ورزشی استان گیلان داشته است رضایت کافی ندارند و معتقدند که به آن سطح از پایداری که گردشگران به آن معتقدند نرسیده است. یافته مطالعه حاضر نیز تاییدی بر نظرات صاحب نظرانی همچون امینی و همکاران (۱۳۹۴)، رضوانی (۱۳۸۷) است. هسو^۱ و همکاران (۲۰۲۰) اعتقاد دارند که رشد کنترل نشده در گردشگری در مناطق گردشگری با خطرات غیرقابل پیش‌بینی ای را برای اقتصاد این مناطق، جامعه شناسی و اکوسیستم ایجاد می‌کند. اگرچه گردشگری با فراهم کردن فرصت‌های اقتصادی به اقتصاد و رفاه مناطق توریستی کمک می‌کند، اما توسعه گردشگری می‌تواند تأثیرات منفی اجتماعی و محیطی به همراه داشته باشد، از جمله ایجاد آلودگی، زباله و گازهای گلخانه‌ای.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین نظرات پاسخ دهندگان در رابطه با اولویت‌بندی مولفه‌های اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که براساس رتبه در جامعه میزبان به ترتیب مولفه‌های اشتغال، درآمد و هزینه زندگی و سرمایه گذاری و تقویت اقتصادی و همچنین در جامعه گردشگران به ترتیب مولفه‌های دسترسی و آمد و شد، خدمات رفاهی و سرمایه گذاری اولویت‌بندی شده‌اند. امروزه اهمیت گردشگری ورزشی و تأثیرات اقتصادی آن بر جوامع بر کسی پوشیده نیست. در این زمینه جاوید و همکاران (۱۳۹۴) در اولویت‌بندی مولفه‌های اقتصادی نشان دادند که افزایش سطح اشتغال و درآمد با بار عاملی ۰/۸۶ اولین متغیر و ایجاد کسب و کار و فرصت‌های شغلی جدید با بار عاملی ۰/۸۲ دومین متغیر مهم از دیدگاه صاحب‌نظران ورزش و گردشگری است. با توجه به این یافته‌ها، پاسخ دهندگان اظهار داشتند که با حضور گردشگران ورزشی در یک منطقه، فرصت‌های شغلی زیادی از جمله، خرده فروشی، ساخت و ساز و حمل و نقل را برای ساکنان محلی ایجاد می‌کند. همچنین

¹ - Hsu

افزایش و ایجاد فرصت برای کارآفرینان سومین متغیر مهم در بین متغیرهای مثبت اقتصادی مورد بررسی بود. که طبیعی است کارآفرینان هر زمینه و فرصتی بخصوص پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های موجود در گردشگری ورزشی را از دست نمی‌دهند و از آنجایی که گردشگری یک صنعت با درآمد بالا است، کارآفرینان برای ظرفیت‌های موجود در آن برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام می‌دهند، حمایت از برنامه‌های گردشگری ورزشی با بارعاملی ۰/۶۸ یکی دیگر از متغیرهای مثبت اقتصادی گردشگری ورزشی بر جامعه میزبان بود که این متغیر در میان عامل مثبت اقتصادی یکی از متغیرهای کم اهمیت از دیدگاه صاحب‌نظران بود. شاید دلیل اهمیت کم این متغیر را بتوان به دلیل، کمبود اطلاع رسانی و تبلیغات درباره تاثیرات گردشگری ورزشی و اطلاع کم مردم از مزیت‌های آن و کاهش مشارکت مردم دانست. همچنین در بین مولفه اثرات منفی اقتصادی اشتغال کاذب در زمان رویداد گردشگری و بیکاری پس از آن به علت فصلی بودن گردشگری ورزشی با بارعاملی ۰/۸۶ بیشترین تاثیر منفی گردشگری ورزشی از دید پاسخ‌دهندگان را نشان داد که این امر می‌تواند موجب بروز مشکلات در جوامع گردد. همچنین افزایش قیمت و اجاره بهای مسکن و مراکز اقامتی با بارعاملی ۰/۷۶ دومین عامل تاثیرگذار منفی اقتصادی حاصل از گردشگری ورزشی و در نهایت تورم و افزایش قیمت کالا و خدمات سومین اثر منفی گردشگری ورزشی از دیدگاه پاسخ‌دهندگان بود. تفاوت‌هایی در اولویت‌بندی پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات دیگر به چشم می‌خورد که شاید تفاوت در مولفه‌های مورد بررسی، روش‌های آماری و یا جامعه آماری مناطق گردشگری باشد. یافته مطالعه حاضر نیز تاییدی بر نظرات صاحب نظرانی همچون علیقلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۶)، رضوانی (۱۳۸۷)، کارنیه رو و همکاران (۲۰۱۶) است.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین نظرات پاسخ‌دهندگان در رابطه با اولویت‌بندی مولفه‌های اجتماعی-فرهنگی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که براساس رتبه در جامعه میزبان به ترتیب مولفه‌های رضایت‌مندی، مشارکت، آموزش و آگاهی، توسعه امکانات و خدمات، فرهنگ و امنیت و رفاه اجتماعی و همچنین در جامعه گردشگران به ترتیب مولفه‌های رضایت‌مندی، فرهنگ، مشارکت و امنیت اولویت‌بندی شده‌اند. اگرچه تحقیقاتی درخصوص اولویت‌بندی مولفه‌های اجتماعی-فرهنگی در حوزه گردشگری انجام شده است اما شاخص‌های مورد بررسی در آن تحقیقات با مطالعه حاضر متفاوت است. نستیکو و ماسلی^۱ (۲۰۲۰) معتقدند در حقیقت، نزدیک شدن گردشگران به ساکنان مناطق گردشگری می‌تواند باعث افزایش پدیده تغییرات فرهنگی، از بین رفتن سبک زندگی سنتی، معیارهای اخلاقی و همچنین افزایش پدیده‌های مرتبط با جرم شود. بعنوان مثال فیروزآبادی و حسونود (۱۳۹۳) بیان کردند که حضور گردشگران ورزشی دارای اثرات مثبت و منفی اجتماعی-فرهنگی است که در اثرات منفی اجتماعی-فرهنگی می‌توان به افزایش نزاع و درگیری، ایجاد تعارض‌های هویتی در میان جوانان روستایی، تمایل به تقلیدگرایی و مدگرایی از گردشگران، کاهش امنیت برای زنان و دختران روستایی جهت انجام فعالیت‌های کشاورزی، به وجود آمدن فضاهای غیرامن بخاطر ورود افراد خلافکار به منطقه، افزایش جرم و جنایت، افزایش توقعات و انتظارات که باعث القای نیازهای جدید یا فرانیازها در سطح روستا شده است، کاهش مشارکت‌های سنتی، کاهش اعتماد و کاهش روابط بین خانواده‌های روستایی نسبت به گذشته، افزایش میزان گناه و تغییر در زبان محلی و گویش‌ها اشاره کرد. همچنین ایجاد آگاهی بیشتر در ارتباط با نیازهای زندگی، علاقه و انگیزه بیشتر روستاییان به حفظ و در بعضی از موارد احیا آداب و رسوم محلی، افزایش سرمایه‌اجتماعی، افزایش آگاهی نسبت به مسائل روز، بهبود شرایط زندگی و سطح سلامت و آموزش روستاییان، مبادله فرهنگی میان گردشگران و روستاییان، کاهش مهاجرت به شهر و افزایش دل‌بستگی به ماندگاری در منطقه، ایجاد امکان آشنایی مردم با نحوه زندگی سایر نواحی از آثار مثبت حضور گردشگران در منطقه می‌باشد. نتایج مطالعه حاضر تاییدی بر نتایج چوی و سیراکایا (۲۰۰۶)، میهالیک و همکاران (۲۰۱۲) و ویکام و لهما (۲۰۱۵) است که نشان دادند گردشگری ورزشی می‌تواند اهداف گردشگری ساکنین آن منطقه را به اهداف مهم تبدیل کند. اقداماتی که برای به حداکثر رساندن این تأثیرات ضروری است و از نظر فرهنگی توسعه پایدار گردشگری ورزشی جامعه را ارتقاء می‌دهد عبارتند از: (۱)

¹- Nesticò & Maselli

ترویج مشارکت جامعه محلی در برنامه‌ریزی و ارائه خدمات گردشگری ورزشی (۲) افزایش غرور ساکنان محلی (۳) مبارزه با محرومیت و انزوای اجتماعی از طریق گردشگری ورزشی (۴) اطمینان از توزیع عادلانه مزایای گردشگری (۵) تضمین درصد بالایی از اشتغال محلی (۶) تضمین رضایت شغلی با به حداقل رساندن مشاغل نیمه وقت و فصلی و ارائه دستمزد مناسب (۷) ایجاد یا نگهداری امکانات تنها در صورتی که ممکن است توسط ساکنین مورد استفاده قرار گیرد، حتی پس از رویدادهای ورزشی. لیو و جانگ^۱ (۲۰۲۰) در خصوص عوامل موثر بر گردشگری پایدار ساحلی بیان کردند که زمانی که گردشگران نگاه مثبتی به رفتارهای متمدنانه داشته باشند، آنها تمایل دارند این رفتارها را بروز دهند و می‌توان این رفتارها را در مقاصد گردشگری فعال کرد. گردشگرانی که متوجه عواقب مثبت رفتارهای توریستی متمدن هستند، احتمالاً احساس مسئولیت بیشتری دارند و تعهدات اخلاقی آنها را می‌توان تحریک کرد و رفتارهای توریستی متمدن را هدایت کرد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین نظرات پاسخ‌دهندگان در رابطه با اولویت‌بندی مولفه‌های زیست محیطی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که براساس رتبه در جامعه میزبان به ترتیب مولفه‌های آگاهی زیست محیطی، بهداشت و پاکیزگی محیط، حفظ منابع و محیط و آلودگی و همچنین در جامعه گردشگران به ترتیب مولفه‌های آگاهی، زیبایی، منابع و بهداشت اولویت‌بندی شده‌اند. بونیل پریگو و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی بیان کردند که اهمیت حفظ منابع طبیعی در تحقیقات گردشگری بسیار مشهود است، شاید به دلیل وابستگی شدید فعالیت‌های گردشگری ورزشی در مقایسه با سایر فعالیت‌های گردشگری، با توجه به وابستگی آنها به محیط‌های طبیعی و این که اکثر آنها در خارج از منزل قرار دارند، بیشترین تأثیرات منفی را ایجاد می‌کنند. بنابراین اقداماتی که برای جلوگیری از این تأثیرات طراحی شده است، برای اطمینان از پایداری محیطی مطلوب است. کارنیه رو و همکاران (۲۰۱۶) بیان کردند که آگاهی بیشتر در مورد تأثیرات بالقوه منفی که فشار اضافی را از روی منابع و ارتباطات چشمگیر چشم انداز در زمینه فعالیت‌های ورزشی گردشگری کم می‌کند، برخی از محققان را به حمایت از ایده محدودیت‌ها برای رشد و تعداد شرکت‌کنندگان ترغیب کرده است. از آلودگی و استفاده زیاد از منابع مانند هوا، آب و انرژی به دلیل فعالیت‌های ورزشی و سایر فعالیت‌های گردشگری نیز باید اجتناب شود، یعنی تصویب استراتژی‌هایی که شامل اجرای اقدامات و برنامه‌هایی برای حفظ و نظارت بر کیفیت و استفاده از منابع مخصوصاً در مکان‌های شکننده و مقصد با تعداد زیادی از گونه‌های در معرض خطر است، بسیار مهم است. همچنین در این زمینه فیروزآبادی و حسونود (۱۳۹۳) نشان دادند که ناراضی‌های ساکنان محلی از حضور گردشگران بخاطر آسیب‌هایی است که به محیط زیست آنها وارد می‌کنند. بطوری‌که دغدغه خیل عظیمی از مردم محلی وجود زباله‌ها و آلوده شدن رودخانه منطقه بوده است که این خود عاملی در جهت توجه و آگاهی بیشتر مردم روستا نسبت به پاکیزگی، حفظ و نگهداری از منابع طبیعی مانند: باغات، رودخانه، چشمه‌ها، گیاهان، جانوران و ... شده است. اگرچه تفاوت‌هایی در اولویت‌بندی این مطالعه با نتایج دیگر تحقیقات به چشم می‌خورد که شاید تفاوت در روش‌های آماری، مولفه‌های مورد بررسی و یا مناطق گردشگری و جامعه آماری باشد. به طور کلی با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش لازم است تا گام‌های جدی و موثر جهت اثر بخشی فعالیت‌های مربوط به گردشگری ورزشی در مناطق گردشگری ورزشی استان گیلان انجام گیرد که پاره‌ای از این راهکارها عملی به شرح زیر می‌باشد. با توجه به پیامدهای زیست محیطی و آسیب‌های احتمالی ناشی از حضور و فعالیت گردشگران ورزشی برای جامعه میزبان تشکیل کارگروه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) جهت تعمیق ارتباط جامعه میزبان با گردشگران ورزشی جهت اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی در مورد حفظ محیط زیست، احترام به آداب و رسوم جامعه محلی، حفظ نظم و امنیت یکی از راههای موثر در توسعه گردشگری ورزشی در این مناطق می‌باشد. همچنین ایجاد تشکل‌ها و واحد‌های اقتصادی محلی جهت درگیر کردن بیشتر جامعه محلی در فعالیت‌های گردشگری ورزشی مانند راهنمایان محلی، فروشندگان خرد و ... جهت برخورداری بیشتر جامعه میزبان از مزایای اقتصادی و همچنین اشتغال مربوط به فعالیت‌های گردشگری ورزشی یک پیشنهاد مهم در این زمینه می‌باشد. تنوع بخشی و چند بعدی کردن برنامه‌ها و فعالیت‌ها جهت جذب بیشتر گردشگران ورزشی، جلوگیری از افزایش

¹ - Liu & Jang

هزینه های بی رویه زندگی جامعه محلی ناشی از حضور گردشگران ورزشی مانند افزایش بی رویه قیمت زمین ها و کالاها که می تواند موجب نارضایتی جامعه محلی شود از دیگر راهکارهای عملی می باشد. عدم استقبال و همکاری بعضی از آزمودنی ها جهت تکمیل پرسشنامه از محدودیت های پژوهش حاضر بود. پیشنهاد می شود محدوده جامعه آماری در سطح گسترده تر و از ابعاد مختلفی گردآوری گردد، همچنین توسعه گردشگری ورزشی از نظر بعد سیاسی بررسی شود.

منابع

- امینی، عباس؛ بختی، سمیرا؛ باباجمالی، فرهاد. (۱۳۹۴). ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی. *فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۰(۳۰)، ۷۷-۱۰۶.
- اکبری، زهرا و ابونوری، عباسعلی. (۱۳۹۳). طبقه‌بندی عوامل موثر بر شاخص‌های اقتصادی گردشگری خارجی مطالعه موردی: کشورهای منتخب. *فصلنامه جغرافیا و توسعه*، ۱۲(۳۴)، ۳۳-۵۶.
- جاوید، مجید؛ نقی‌پور، بهنام؛ الماسی، حسن. (۱۳۹۴). گردشگری ورزشی و اثرات اقتصادی آن بر جوامع میزبان. *مطالعات مدیریت ورزشی*، ۷(۳۲)، ۱۳-۳۲.
- جمعه پور، محمود. (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی، دیدگاه‌ها و روش‌ها، تهران: انتشارات سمت.
- رکن‌الدین‌افتخاری، علیرضا؛ مهدوی، داود؛ پورطاهری، مهدی. (۱۳۸۹). فرایند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران. *مجله پژوهش‌های روستایی*، ۱(۴)، ۴۱-۱.
- رضایی، پژمان. (۱۳۹۷). ارزیابی میزان پایداری گردشگری روستایی: مطالعه موردی دهستان هوره، استان چهارمحال و بختیاری. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۲۱(۴)، ۱۳۵-۱۵۹.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- زارعی، مریم؛ استخر، فاطمه؛ استواره، محدثه. (۱۳۹۰). *ارائه راهکاری جهت توسعه گردشگری با بهره‌وری از جاذبه‌های تاریخی و قابلیت‌های اکوتوریسمی روستای کلات*، اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی.
- زبیبی ویشکاهی، محمدرضا؛ دادرسی راسسته‌کناری، حسن (۱۳۸۹). بررسی میزان تاثیر اجرای طرح‌های گردشگری بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق مختلف استان گیلان. *مجله جغرافیایی سرزمین*، ۲۵، ۱۰۵-۱۱۹.
- زاهدی، شمس‌السادات؛ نجفی، غلامعلی. (۱۳۸۵). بسط مفهومی توسعه پایدار، *فصلنامه مدرس*، ۱۰(۴)، ۴۳-۷۶.
- سزاوار، شیما؛ خدارحیمی، لاله. (۱۳۹۶). نقش گردشگری ورزشی در توسعه شهری پایدار و تاثیر آن در شهر آستارا. همایش ملی فرصت‌ها و محدودیت‌های سرمایه‌گذاری در آستارا.
- صالحی فرد، محمد. (۱۳۹۰). گردشگری روستایی (مبانی برنامه‌ریزی و طرح‌های ساختاری)، مشهد: نشر مرندیز، چاپ اول.
- علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر؛ بدری، سید علی؛ فرجی سبکبار، حسنعلی. (۱۳۸۶). نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی مطالعه‌موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۰(۱)، ۱-۲۲.
- عزمی، آئیژ؛ ایمانی، بهرام؛ خانی، فضیله. (۱۳۹۰). اثرات فعالیت‌های گردشگری بر محیط زیست (مطالعه موردی: روستای بیله درق). *فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۳(۳)، ۱۳-۲۶.
- فاضل‌بخششی، فرشته. (۱۳۹۰). گردشگری جامعه‌محور، راهکاری جهت توسعه پایدار گردشگری در ایران، مرکز گردشگری علمی-فرهنگی دانشجویان ایران.
- فیروزآبادی، سیداحمد؛ حسنونند، حمید (۱۳۹۳). بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی ورود گردشگران به نواحی روستایی کهمان از توابع شهرستان سلسله. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۶(۳)، ۳۳-۴۹.
- کرباسی، مریم. (۱۳۹۱). *ارزیابی وضعیت گردشگری ورزشی در منطقه شمیرانات و رابطه آن با توسعه اقتصادی و فرهنگی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان.
- کلانتری خلیل‌آباد، حسین؛ پوراحمد، احمد؛ قاسمی، ایرج؛ موسوی، سیدرفیع (۱۳۹۵). نهاد‌های محلی و ظرفیت آنها در توسعه گردشگری پایدار شهری. *مجله میراث و گردشگری*، ۱(۱)، ۱-۲۱.
- میرآبادی، مصطفی؛ گل‌زاده، ملیحه؛ کریمی، احمد. (۱۳۹۸). ارزیابی نقش و عملکرد رسانه‌ها بر توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی. *فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای*، ۹(۳۴)، ۶۶-۸۰.

Anderson, E., Bakir, A., & Wickens, E. (2015). Rural tourism development in Connemara, Ireland. *Tourism Planning & Development*, 12(1), 73-86.

Alonso-Almeida, M. D. M., Bagur-Femenias, L., Llach, J., & Perramon, J. (2015). Sustainability in small tourist businesses: The link between initiatives and performance. *Current Issues in Tourism*. 21(1), 1-20.

- Briedenhann, J. (2011). Economic and tourism expectations of the 2010 FIFA World Cup: A resident perspective. *Journal of Sport and Tourism*, 16(1), 5–32.
- Bonilla-Priego, M. J., Font, X., & Pacheco-Olivares, M. D. R. (2014). Corporate sustainability reporting index and baseline data for the cruise industry. *Tourism Management*, 44, 149–160.
- Bramwell, B., Higham, J. E. S., Lane, B., & Miller, G. (2017). Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: Looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(1).
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274–1289.
- Carneiro, M. J., Bredaa, Z., & Cordeiro, C. (2016). Sports tourism development and destination sustainability: the case of the coastal area of the Aveiro region, Portugal. *Journal of Sport & Tourism*, 20(3-4), 305-334.
- Font, X., Garay, L., & Jones, S. (2014). Sustainability motivations and practices in small tourism enterprises in European protected areas. *Journal of Cleaner Production*, 137, 1–10.
- Gibson, H.J., (1998). Sport tourism: A critical analysis of research". *Sport Management Review*, 1(1), 45-76.
- Higham, J., & Hinch, T. (2006). Sport and Tourism Research: A Geographic Approach. *Journal of Sport & Tourism*, 11(1), 31-49.
- Higham, J., & Hinch, T. (2018). Sport Tourism Development. 10.21832/HIGHAM6553.
- Hinch, T. D., Higham, J. E., & Moyle, B. D. (2016). Sport tourism and sustainable destinations: foundations and pathways, *Journal of Sport & Tourism*, 20 (3-4), 163-173.
- Hsu, C. Y., Chen, M. Y., Nyaupane, G. P., & Lin, S. H. (2020). Measuring sustainable tourism attitude scale (SUS-TAS) in an Eastern island context. *Tourism Management Perspectives*, 33, 100617.
- Halpenny, E.A., Kulczycki, C., & Moghimehfar, F. (2016). Factors effecting destination and event loyalty: examining the sustainability of a recurrent small-scale running event at Banff National Park. *Journal of Sport & Tourism*, 20(3-4), 233-262.
- Liu, J., An, K., & Jang, S. S. (2020). A model of tourists' civilized behaviors: Toward sustainable coastal tourism in China. *Journal of Destination Marketing & Management*, 16, 100437.
- Mihalič, T., Žabkar, V., & Cvelbar, L. K. (2012). A hotel sustainability business model: Evidence from Slovenia. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(5), 701–719.
- Nesticò, A., & Maselli, G. (2020). Sustainability indicators for the economic evaluation of tourism investments on islands. *Journal of Cleaner Production*, 248, 119217.
- Ruhanen, L. (2013). Local government: Facilitator or inhibitor of sustainable tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 80–98.
- Sgroi, F. (2020). Forest resources and sustainable tourism, a combination for the resilience of the landscape and development of mountain areas. *Science of The Total Environment*, 736, 139539.
- Tiago, F., Gil, A., Stemberger, S., Borges-Tiago, T (2020). Digital sustainability communication in tourism. *Journal of Innovation & Knowledge*.
- Vosoughi, L., Dadvar khani, F., Motiee Langaroodi, S.H., & Rahnamai, M.T (2011), winter tourism and examing important factors in tourist satisfaction case study: Shemshak and Darband resorts as tow winter destination. *Quarterly tourism Studies*, 7(15), 1-27.
- Wickham, M., & Lehman, K. (2015). Communicating sustainability priorities in the museum sector. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(7), 1011–1028.